

Безгубенко-Гнатишин Вікторія

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСІВ

Поширення глобалізаційних процесів, укрупнення масштабів бізнесу та інтеграція економік держав в єдину систему характеризуються стрімким розвитком процесів транснаціоналізації виробництва, капіталу та економік загалом. Оскільки транснаціоналізація є однією із важливих складових процесу інтернаціоналізації, постільки здійснює формування глобальної економіки завдяки переходу частини національних підприємств до складу міжнародної економічної спільноти та через відкриття структурних підрозділів транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) створює міжнародне виробництво.

Дослідженню процесів транснаціоналізації економіки та їхнього впливу на розвиток країн та діяльності ТНК в системі економічних відносин присвячені роботи таких науковців та фахівців як: О. Білоус, Ю. Козак, Ю. Макогон, О. Плотніков, О. Рогач, О. Соскін, С. Якобувський та інші. В умовах трансформаційних процесів як на національному так і на глобальному рівнях процес транснаціоналізації характеризується динамічністю, мінливістю, що актуалізує дослідження сучасних тенденцій транснаціоналізації в контексті розвитку міжнародних фінансів.

Міжнародні фінанси є складовою частиною світових фінансів, система яких включає фінанси міжнародних організацій та національні фінанси країн світу; включають міждержавні та транснаціональні кредитно-фінансові відносини, для яких характерний іноземний елемент. Міжнародні фінанси обслуговують: економічні зв'язки між резидентами різних країн; відносини резидентів країн світу з міжнародними та регіональними інституціями та операції резидентів різних країн на міжнародних фінансових ринках [1].

Сутність поняття «транснаціоналізація» трактують як:

— процес посилення світової інтеграції у результаті глобальних операцій транснаціональних корпорацій [2];

— процес міжнародного об'єднання економічних потенціалів комерційних структур, як за допомогою придбання власності, так і

неакціонерним шляхом, з метою підвищення ефективності та прибутковості, поліпшення конкурентних умов підприємницької діяльності;

— новий етап інтернаціоналізації господарського життя, який характеризується різким зростанням ролі зовнішніх факторів розвитку всіх держав і створення транснаціонального капіталу;

— переміщення капіталу з країн з його відносно надмірними обсягами в країни, де він є в дефіциті, але в надлишку є інші фактори виробництва (праця, земля, корисні копалини), які не можуть бути раціонально використані в відтворювальних процесах через брак капіталу [3].

Транснаціоналізація зумовлює глобальну взаємозалежність країн. Основною рушійною силою транснаціоналізації виступають ТНК, які втілюють у собі всі форми сучасного міжнародного бізнесу. На сьогодні, провідні ТНК спроможні визначати напрями розвитку міжнародної економіки, контролюючи 1/4 світового ВВП та 1/3 світової торгівлі.

Серед основних сучасних характеристик ТНК варто виділити наступні:

— стрімке зростання масштабів операцій ТНК, вартості їхніх активів та обсягів щорічних доходів;

— розширення географії країн базування та функціонування структурних одиниць ТНК (з високо розвинутих в країни, що розвиваються або країни з низьким рівнем розвитку);

— використання механізму злиття та поглинання в розширенні бізнесу;

— інтенсивний вплив на політичні процеси, рівень міжнародної безпеки;

— формування транснаціонального монополістичного капіталу;

— акцентування на розвиток внутрішньофірмових відносин (внутрішньофірмова торгівля між окремими філіями та структурними підрозділами ТНК і відповідне зростання обсягів внутрішніх грошових потоків);

— концентрація володіння науково-технічним потенціалом і розпорядження природними та людськими ресурсами, знаннями та інноваціями.

Зростання могутності та динамічність і широкий діапазон форм діяльності сучасних ТНК актуалізують дослідження теоретичних

підходів сутності ТНК та їхнього впливу на переміщення світового капіталу. Серед них виокремлюють наступні:

– теорія міжнародного розподілу ресурсів, основою якої є визначення місця розташування зарубіжного виробництва в контексті забезпечення потреб міжнародної торгівлі;

– теорія промислової (виробничої) організації (міжнародне розміщення та право власності);

– теорія інтернаціоналізації, яка базувалась на теорії транзакційних витрат Р. Коуз;

– теорія «ринкової влади» С. Гаймера (Автор дослідив існування фірм-інвесторів, які володіють монополістичними правами над місцевими конкурентами та систему контролю батьківської фірми над операціями зарубіжних філій);

– теорія міжнародного виробництва Дж. Даннінга. (поєднання переваг власності, тобто конкурентних переваг; інтернаціоналізації та розміщення);

– сучасна концепція – знання як капітал. Знання та інновації визначаються основними характерними ознаками перетворення підприємства в ТНК [4].

В контексті сучасної концепції дослідження сутності ТНК зростає значимість політики залучення міжнародними корпораціями науково-технічних та маркетингових спеціалістів до поточної та інноваційної діяльності. Посилення глобальної конкуренції за ринки збуту, поглиблення міжнародного поділу праці, залучення та використання патентів, ноу-хау, формул, рецептур, технологій тощо сприяють все більшому посиленню концепції знання-капітал.

Досліджуючи діяльність ТНК, експерти ООН визначили ознаки, за якими компанію можна віднести до транснаціональної, а саме: річний обсяг такої компанії повинен перевищувати 100 млн. дол.; наявність філіалів не менш ніж у шести країнах; та відсоток продаж товарів і послуг за межами країни-резиденції.

Тенденцією транснаціоналізації охоплений також і фінансовий сектор світової економіки, який сформувався і надзвичайно динамічно розвинувся завдяки транснаціональним банкам (ТНБ) – великим фінансово-кредитним установам із широкою мережею зарубіжних представництв, філій та відділень, які є основними посередниками в міжнародному русі позичкового капіталу. Такі банки контролюють валютні і кредитні операції на світовому ринку. Для їх діяльності характерна значна частка міжнародних операцій,

глобальний характер діяльності, широкий спектр та універсальність послуг.

Світову економічну могутність сконцентровано в «руках» 100 найбільших ТНК (Microsoft, General Electric, Exxon Mobil, Wai Mart Stores, Citigroup, Johnson&Johnson, Royal Dutch/Shell, BP, IBM, Ford, Nestle, Phillip Morris) [5]. Загалом, за даними UNCTAD на 2012 р. у світі налічується близько 85 тис. ТНК з 810 тис. зарубіжних підрозділів. За останні 30 років кількість ТНК збільшилась у 12 разів (у 1970 р. було зареєстровано 7 тис. таких фірм, у 1990р. – 24 тис., у 2012р. – 85 тис. ТНК), у діяльності яких задіяно більше як 75 млн. чоловік. При цьому на території промислово розвинених держав розміщується понад 80% материнських компаній [6].

За даними статистичного порталу [7] за результатами 2014 р. найбільшими компаніями світу за обсягами одержаних доходів (виручки) від продажу товарів та послуг стали: сітка магазинів Wal-Mart, Sinorec та Royal Dutch Shell.

Перше місце серед ТНК світу за даними статистичного порталу впродовж багатьох років посідає Wal-Mart Stores, дохід якої у 2008 р. становив 378.799 млн. доларів США, у 2010 р. – 408 трлн. дол. США, а у 2015 р. (за 2014 р.) – 485,65 трлн. дол. США [7]. Компанія заснована у 1962 р. і в даний час налічує понад 11 тис. магазинів по всьому світу, з них лише 5 тис. в США. У 2015 р. бренд Wall-Mart посідає третє місце у рейтингу найдорожчих брендів світу.

Щодо мультинаціональної корпорації Royal Dutch, то компанія створилась в результаті злиття Royal Dutch Petroleum і британської Shell Transport & Trading, яка працювала в сегменті нафтової і газової промисловості і була заснована в 1907 р. У 2014 р., компанія Royal Dutch Shell отримала дохід у розмірі близько 385063 трлн. доларів США.

Серед лідерів ТНК за результатами 2014 р. варто виділити PetroChina з доходом в сумі 367.85трлн. дол. США, Exxon Mobil 364.76 трлн. дол. США, Toyota Motor 248.95 трлн. дол. США, Volkswagen 244.81 трлн. дол. США та Glencore 209.22 трлн. дол. США відповідно [7].

Транснаціональні корпорації розміщуючи свої філії, представництва та структурні підрозділи в різних країнах отримують вигоди з різниці в економічному становищі країн та можуть: розміщувати виробництва у країнах з дешевою сировиною та робочою силою; одержувати високі прибутки у країнах з низьким

рівнем оподаткування; пристосовувати свої виробничі та збутові програми відповідно до специфічних умов розвитку національних ринків.

З початком XXI ст. завдяки активізації процесів глобалізації, інтернаціоналізації та транснаціоналізації посилюється вплив та значення ТНК у світі, завдяки чому сформувалась нова глобальна економічна система, що зумовлює необхідність переосмислення багатьох аспектів та взаємозалежностей розвитку міжнародного господарства та причин нерівномірного розподілу доходу у світовій економіці.

Література:

1. Юрій С.І. Міжнародні фінанси у XXI столітті // С.І. Юрій. – Вісник економічної науки України. – № 1. – 2007. – С. 183–193.
2. Вільна енциклопедія Вікіпедія: режим доступу [<https://ru.wikipedia.org>]
3. Руденко Л.В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування ТНК: моногр. / Л. В. Руденко. – Кондор, 2004. – 480 с.
4. Рогач О.І. Транснаціоналізація світової економіки: переосмислення парадигми / О.І. Рогач. // Економіка і управління. – № 1. – 2014. – С. 5–12.
5. The Impact of FDI on Growth in Developing Countries: An African Experience / Sarumi Adewumi. – Jönköping, September 2012. – 18 p.
6. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unctad.org>.
7. The statistics Portal. The 100 largest companies in the world ranked by revenue in 2015 (in billion U.S. dollars). – Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics/263265/top-companies-in-the-world-by-revenue/>

Булавинець Вікторія

*К.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія
Тернопільського національного економічного університету*

ДО ПИТАННЯ ПРО ТАКСОНОМІЮ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Важливим аспектом розкриття сутності видатків місцевих бюджетів соціального призначення є виокремлення певних ознак їхньої таксономії (класифікації). У сучасній науковій літературі існує